

KEKERABATAN BASA JAWI KALIHAN BASA LAMPUNG ADHEDHASAR KAMUS PRAKTIS JAWA-INDONESIA SAHA KAMUS LAMPUNG-INDONESIA

JAVANESE KINSHIP WITH THE LANGUAGE OF LAMPUNG BASED DICTIONARY PRACTICAL JAVANESE-INDONESIA AND DICTIONARY LAMPUNG-INDONESIA

Dening : Intan Agus Puspita Rini, Prodi Pendidikan Bahasa Jawa, Fakultas
Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Yogyakarta

intan_aguspus@yahoo.co.id

Sarining Panaliten

Panaliten menika gadhah ancas ngandharaken *kekerabatan* basa Jawi kalihan basa Lampung. *Data* ing panaliten menika awujud 200 tembung-tembung lingga saking basa Jawi saha basa Lampung miturut *teori* Morris Swadesh. *Sumber data* ingkang dipunginakaken inggih menika *Kamus Praktis Jawa-Indonesia* anggitanipun Mardiwarsito, dkk ingkang kacitak taun 1985 kanthi 348 kaca saha *Kamus Lampung-Indonesia* anggitanipun Junaiyah, dkk ingkang kacitak taun 1985 kanthi 313 kaca. Panaliten menika kalebet panaliten *deskriptif* kanthi *analisis linguistik historis komparatif*. *Data* dipunkempalaken kanthi cara maos saha nyatet. Panaliten menika ngginakaken *triangulasi teori* kangge manggihaken *validitas data*-ipun saha *reliabilitas stabilitas* kangge manggihaken *reliabilitas*-ipun. Asiling panaliten menika awujud *korespondensi fonem* saha teges sarta *prosentase kekerabatan*. *Prosentase* saking *kekerabatan* basa Jawi kalihan basa Lampung menika wonten 74%. Adhedhasar *prosentase* wonten nginggil menika, basa Jawi saha basa Lampung kalebet *kategori kulawarga* basa (*family*).

Pamijining tembung : *Kekerabatan* basa, *prosentase*

Abstract

This research was aimed to find out the relationship between Javanese language and Lampung language. The data which were used were 200 basic words based on Morris Swadesh's theory. The sources of the data were Kamus Praktis Jawa-Indonesia written by Ardiwarsito, et al. in the year of 1985 and consisted of 348 pages, and Kamus Lampung-Indonesia written by Junaiyah, et al. in the year of 1985 and consisted of 313 pages. This research was a descriptive research which used the theory of Historical Comparative Linguistics. The data was collected through reading and noting. This research used triangulation theory to determine the validity and reliability stability to find out the reliabilities. The results of this research were in the forms of phoneme-correspondence and meaning, and the percentage of the relationship between the two languages. The percentage of the relationship between Javanese language and Lampung language were found out to be 74%. According to the results, it can be concluded that Javanese language and Lampung language were categorized as a language family.

Keyword : relationship of language, percentage

PURWAKA

Basa dipunginakaken tiyang kathah kangge pirantos mahyakaken ekspresi. *Ekspresi* ingkang dipunwujudaken mawi basa menika dipunsebut *komunikasi*. Jinisipun basa ingkang dipunginakaken wonten pagesangan masarakat menika mawarni-warni miturut kalihan tlatahipun. Kathahing jinis basa menika kaperang malih miturut saking pundi basa menika lair, utawi asring dipunsebut bilih basa menika gadhah basa *induk*. Para *ahllinguistik* menika manggihaken bilih basa *induk* dipunwastani *rumpun*. Kathah sanget jinisipun *rumpun* basa, satunggaling *rumpun* basa ingkang *wilayah*-ipunageng inggih menika *rumpun austronesia*.

Indonesia menika salah satunggaling basa saking *rumpun austronesia*. *Rumpun Austronesia* rumiyin dipunsebut *Rumpun Melayu-Polinesia* amargi wilayahipun mapan ing sisih kilendipunwatesi kalihan Basa Melayu sasa sisih wetanipun dipunwatesi kalihan Basa-basa Polinesia (Sudarno, 1994: 14). Basa ingkang wonten ing satunggal *rumpun* menika gadhah sesambetan. Sesambetan menika dipunwastani *kekerabatan* basa. *Kekerabatan* basa saged dipuntingali saking tetembungan ingkang sami utawi katingal saking sejarahipun.

Basa ingkang gadhah sesambetan babagan sejarah tamtu basa ingkang gadhah *kekerabatan*, amargi basa ingkang gadhah tetembungan ingkang sami dereng

tamtu basa ingkang *berkerabat*. Salah satunggaling basa wonten Indonesia ingkang gadhah *kekerabatan* inggih menika basa Jawi kalihan basa Lampung. Tlatah Jawi saha Lampung menika gadhah sesambetan wiwit jaman kerajaan. Miturut sumber saking Cina, kerajaan sapisan ing Lampung inggih menika Kerajaan Tulang Bawang abad kaping 7 (Bukri, 1978: 20). Pusatipun Kerajaan Tulang Bawang menika dereng saged dipuntemtukaken, ananging kintun-kintun mapan ing Padedda caket Muara Way Tulangbawang Lampung utawi ing Pagardewa caket Lampung Utara. Sedaya bukti wontenipun Kerajaan Tulang Bawang menika sampun ical amargi wujudipun bangunan saking kayu, beda kalihan candi-candi ing Jawa.

Kerajaan Tulang Bawang menika kirang cetha sejarahipun, ingkang cetha dados bukti taun 683 M menika Kerajaan Tulang Bawang sampun wonten buktinipun ing Prasasti Kedukan Bukit ing Palembang. Salajengipun, taun 683 M dipunpanggihaken Kerajaan Sriwijaya. Lampung dados salah satunggaling papan ingkang dipunkuaosi dening

Kerajaan Sriwijaya. Bukti bilih Kerajaan Sriwijaya nguaosi Lampung inggih menika wonten ing Prasasti Kotakapur Bangka taun 688“M. Salajengipun dipunpangguhaken Prasasti Palas Pasemah ing Lampung Selatan ingkang dados bukti bilih Lampung dipundadosaken pirantos kangge nguaosi Jawa (Bukri, 1978: 21).

Bukti bilih Lampung nate dipunkuaosi Sriwijaya inggih menika dipunpangguhaken *batu bersurat* ing Kecamatan Pesisir Utara, nginggil Gunung Pesagi caket Kenali, saha ing Way Tenung ingkang sipatipun *budhisme* saengga saged dipuntemtokaken bilih sedaya bukti menika tinggalanipun Sriwijaya. Kerajaan Sriwijaya menika dados pirantos wontenipun sesambetan Jawa kalihan Lampung, amargi Kerajaan Sriwijaya gadhah sesambetan kalihan kerajaan ing Jawa. Sesambetan menika dipunwiwiti kalihan palakrama antawisipun putra Raja Jawa inggih menika Samaragrawira utawi Samaratungga kalihan putrinipun Raja Sriwijaya inggih menika Putri Tara. Samaratungga kalihan Putri Tara menika gadhah putra inggih menika Balaputra.

Miturut De Casparis wonten ing Mulyana (2006: 225), saking palakrama kalihan putri Sriwijaya Balaputra dados raja ing Kerajaan Sriwijaya, ananging

RakaPanunggalan saged nguaosi Sriwijaya saengga Balaputradewa kalah. Bukti sanes bilih Lampung pikantuk *pengaruh* saking Jawa inggih menika wontenipun nama-nama Belambangan Umpu, Jabung, Kuripan, Ganggu, saha nama-nama gelar ingkang dipunpangguhaken ugi wonten ing Jawa Timur saking Kerajaan Majapahit (Bukri, 1978: 27). Sejarah menika sampun ngandharaken *kekerabatan* saking basa kekalihipun. Basa kekalih dipunginakaken wonten ing tlatah ingkang beda. Sanadyan kalih basa menika dipunginakaken wonten ing papan ingkang beda, ananging kalih basa menika ngemu mapinten-pinten tetembungan ingkang sami.

Kathah tetembungan wonten ing basa Lampung menika gadhah tembung ingkang sami wujud, teges, saha pangucapanipun, ateges kalih basa menika ngemu *korespondensi*. *Korespondensi* inggih menika *hukum bunyi* wonten ing antawisipun tetembungan *kerabat* ingkang mirib. *Korespondensi* menika saged katingal amargi ing basa Jawi saha basa Lampung kapanggihaken tetembungan ingkang gadhah wujud sami ananging tegesipun beda. Kangge mangguhaken *korespondensi* kedahipun dipuntandhingaken basa ingkang mirip saking kalih basa menika.

Tembung saking basa Jawi *pasir* (Madiwarsita, 1985: 238) dipunlesanaken [pasIr]gadhah teges „*pasir*“. Sami kalihan tegesipun *pasigh* (Junaiyah, 1985: 210) dipunlesanaken [pasIR]ing basa Lampung. Tembung *pasir* kalihan*pasigh* menika ngemu *korespondensi*. Titikan wontenipun *korespondensi* inggih menika ketingal saking panganggening *konsonan* /r/ ingkang dipunlesanaken [r] ing tembung *pasir* wonten ing basa Jawi saha panganggenipun *konsonan* /gh/ ingkang dipunlesanaken [R] ing tembung *pasigh* wonten ing basa Lampung. Wontenipun *konsonan* /gh/ wonten ing basa Lampung ewah dados *konsonan* /r/ wonten ing basa Jawi.

Wontenipun ewahing *konsonan* menika kadosta *Hukum Grim* utawi asring dipunsebut *hukum* R-G-H. *Hukum* R-G-H menika dadosaken *konsonan* /r/ wonten ing basa Jawi ewah dados /g/ utawi /h/ ing basa sanesipun. Saengga saged dipundudut bilih tembung saking basa Jawi saha basa Lampung menika gadhah *korespondensi*. *Korespondensi* menika mapan ing pungkasanipun tembung. Tegesipun kalih tembung menika sami inggih menika '*pasir*'.

Adhedhasar andharan wonten nginggil menika panaliti badhe nliti babagan

korespondensi saha *kekerabatan*-ipun basa Jawi saha basa Lampung. Saking panaliten menika kaajab supados masarakat Jawi kalihan masarakat Lampung saged mangretosi basa kekalihipun saengga saged wawanrembug tanpa wontenipun kalepatan. Kejaba saking pangajab menika, panaliten menika ugi manggihaken saking pundi basa *induk* saking basa Jawi kalihan basa Lampung. Panaliten menika dipunandharaken langkung wiyar kanthi irahirahan “*Kekerabatan* Basa Jawi kalihan Basa Lampung Adhedhasar *Kamus Praktis Jawa – Indonesia* saha *Kamus Lampung – Indonesia*”.

Adhedhasar prakawis ing nginggil, saged kaandharaken wosing prakawis wonten ngandhap menika :

1. kadospundi *korespondensi fonem* antawisipun basa Jawi kalihan basa Lampung adhedhasar *Kamus Praktis Jawa – Indonesia* saha *Kamus Lampung – Indonesia*?
2. kadospundi *korespondensi* teges antawisipun basa Jawi kalihan basa Lampung adhedhasar *Kamus Praktis Jawa – Indonesia* saha *Kamus Lampung – Indonesia*?
3. sapinten *prosentase kekerabatan* antawisipun basa Jawi kalihan basa Lampung adhedhasar *Kamus Praktis Jawa – Indonesia* saha *Kamus Lampung – Indonesia*?

CARA PANALITEN

Panaliten menika kalebet panaliten ingkang *fokus* wonten ing *bidang linguistik. Linguistik Historis Komparatif* inggih menika salah satunggaling cabang ngelmu *linguistik* ingkang ngrembag babagan lumampahing basa ing wekdal tartamtu (Mulyani, 2007: 1). Miturut Mulyani (2007: 3) ginanipun *metode komparatif* ing *Linguistik Historis Komparatif* inggih menika :

1) nandhingaken basa-basa ingkang dados *objek* tetandingan. Caranipun nandhingaken inggih menika kanthi cara mangretosi *identifikasi* wujud tetembungan ingkang sami saha beda.

2) dhasaring kangge madosi sami saha bedanipun wujud menika kanthi ginakaken *korespondensi* swanten saha teges saengga para panaliti mangretosi *fonologi general* saha *fonologi khusus* antawisipun basa ingkang dados *objek kajian*.

3) saged mangertosi *rekonstruksi* ingkang sapisan saking wujudipun basa ingkang ewah saha dipunturunaken.

4) kangge mangertosi babagan *rekonstruksi* basa menika wonten 3 jinis inggih menika (a) *nonarbitraryl* (boten bebas) tegesipun namung ginakaken *korespondensi* swanten saha teges kangge ngempalaken *data*, (b) *exhaustivel* (jangkep) inggih menika nliti sedaya basa saengga saged mlebet ing satunggal *kelompok* basa, (c)

uniquenessl (*khas*) basa ingkang dipuntliti dados satunggal *kelompok*, boten beda *kelompok*.

Saengga panaliten menika ngginakaken panaliten *deskriptif* amargi panaliten *deskriptif* menika panaliten ingkang gadhah ancas ngandharaken data menapa wontenipun. Pamanggihipun Sudaryanto (1988:62) panaliten *deskriptif* menika panaliten ingkang ginakaken kasunyatan dados modal utamanipun utawi panaliten ingkang kadadosan saking kasunyatan kanthi *empiris* saking panutur-panuturipun saengga kasilipun awujud basa ingkang limrah utawi menapa wontenipun.

Data wonten ing panaliten menika awujud tembung-tembung lingga saking basa Jawi saha basa Lampung. Cacahipun tembung lingga ingkang kaginakaken inggih menika 200 tembung adhedhasar Morris Swadesh. Salajengipun kangge nemtokaken tetembunganipun adhedhasar *panduan* ingkang sinerating *Metode Penelitian Bahasa Tahapan Strategi, Metode dan Tekniknya* dening Mahsun (2012).

Sumber data ing panaliten ingkang gegayutan tembung basa Jawi ngginakaken *Kamus Praktis Jawa - Indonesiataun 1985* ingkang kaserat dening *Tim Penyusun Pusat Pembinaan*

Pengembangan Bahasa Departemen Pendidikan dan Kebudayaan cetakan kaping pisan saha kacithak dening *Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa Departemen Pendidikan dan Kebudayaan*. Kajawi menika ugi ngginakaken

Kamus Lampung – Indonesia ingkang dipunserat dening Junayah H.M. dkk saking *Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa Departemen Pendidikan dan Kebudayaan* cetakan kaping pisan saha dipun cetak dening *Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa Departemen Pendidikan dan Kebudayaan* taun 1985.

Tatacaranipun ngempalaken data wonten ing panaliten menika antawisipun maos saha nyatet. *Validitas data* ingkang dipunginakaken salebeting panaliten inggih menika *triangulasiteori*.

Triangulasiteori menika minangka cara ngesahaken data kanthi ngempalaken data adhedhasar *teorii* ngkang beda utawi *analisis data* ingkang sami kanthi *teori* ingkang beda (Setiyadi, 2006: 33).

Metodet riangulasi teori wonten ing panaliten dados cara *analisis data* kanthi jumbuhaken data kalihan *teori*-nipun.

Panaliti ngginakaken *reliabilitas stabilitas* kangge kajangkepan panaliten menika. *Reliabilitasstabilitas* menika ngginakaken titikan wekdal, ateges panaliten menika ajeg bilih dipuntliti malih wontening wekdal sanesipun. Caranipun

ngginakaken *reliabilitas stabilitas* inggih menika kanthi ngetang asilipun tetandhingan basa menika, bilih asilipun ajeg kalebet *reliabilitas stabilitas*.

ASILING PANALITEN

Panaliten kanthi irah-irahan “*Kekerabatan Basa Jawi kalihan Basa Lampung Adhedhasar Kamus Praktis Jawa – Indonesia saha Kamus Lampung – Indonesia*” menika ngginakaken titikan 200 tembung lingga adhedhasar *teori* Morris Swadesh. Asiling *prosentase* tembung ingkang gadhah *korespondensi* menika kapanggihaken 74% *prosentase kekerabatan* basa Jawi kalihan basa Lampung. Basa-basa ingkang mirib dipunperang malih miturut jinis *korespondensi*-ipun. Panaliten menika merang dados tigang jinis *korespondensi* (1) *korespondensi* satunggal *fonem* ing satunggal tembung, (2) *korespondensi* kalih *fonem* ing satunggal tembung, saha (3) *korespondensi* tigang *fonem* ing satunggal tembung.

1. *Bukti Kekerabatan Satuggal Korespondensi Fonem ing Satunggal Tembung*

Bukti korespondensi antawisipun basa Jawi saha basa Lampung menika wonten enem jinis inggih menika (1) wujud *korespondensi vokalkalihan vokal*; (2) wujud

korespondensi vokal kalihan *diftong*; (3) wujud *korespondensi konsonan* kalihan *konsonan*; (4) wujud *korespondensi nasal* kalihan *konsonan*; (5) icaling *nasal* saha *konsonan* saking basa Jawi ing basa Lampung; saha (6) tambahing *vokal* saking basa Jawi ing basa Lampung.

Tuladha *analisis korespondensi* satunggal *fonem* ing satunggal tembung inggih menika *glos Indonesia* „pucat“. *Glos* „pucat“, wonten ing basa Jawi dados /pucet/ ingkang dipunlesanaken [pucət]. Tembung menika gadhah *korespondensi* kalihan tembung /pucit/ ing basa Lampung ingkang dipunlesanaken dados [pucit]. Tetandhingan tembung menika *korespondensi*-ipun mapan wonten ing *fonem* kaping kalih saking pungkasanipun tembung utawi tengahing wanda kaping kalih. *Korespondensi* menika kalebet *hukum fonem* *ə amargi *fonem* [ə] Austronesia purba dipunturunaken dados

[ə], [a], [e], saha [i].

2. **Bukti Kekerabatan Kalih Korespondensi Fonem ing Satunggal Tembung**

Bukti kekerabatan kaping kalih inggih menika *bukti kekerabatan* saking kalih *korespondensi* ingkang mapan ing satunggal *fonem*. *Bukti kekerabatan* langkung saking kalih *korespondensi* menika

mawarni-warni jinisipun. Wonten *korespondensi* ingkang kawujud saking *korespondensi* antawisipun *vokal* kalihan *vokal*, *vokal* kalihan *konsonan*, *konsonan* kalihan *konsonan*, *konsonan* kalihan *vokal*, lan sapiturutipun. Saking asiling panaliten menika wujud *korespondensi* kalih *fonem* ing satunggal tembung mapan ing tetandhingan basa Jawi saha basa Lampung, kalih *fonem* ing satunggal tembung saking basa Jawi menika ewah dados kalih *fonem* wonten satunggal tembung wonten ing basa Lampung.

Tuladha *analisis korespondensi* kalih *fonem* ing satunggal tembung inggih menika *Glos* „cemeti“ menika dipunginakaken ing basa Jawi kanthi tembung /cemethi/ ingkang dipunlesanaken dados [cəmət̪i]. Tembung menika gadhah *korespondensi* kalihan tembung /cemetei/ ingkang dipunlesanaken dados [cəmət̪ey] ing basa Lampung. *Korespondensi* ingkang sapisang inggih menika [t̪]~[t̪] ingkang mapan ing *fonem* kaping gangsal utawi wiwitaning wanda kaping tiga. *Korespondensi* kaping kalih inggih menika [i]~[ey] mapan ing pungkasaning *fonem* utawi pungkasaning tembung.

3. **Bukti Keperabatan Tigang Korespondensi Fonem ing Satunggal Tembung**

Bukti keperabatan ingkang pungkasan inggih menika *bukti keperabatan tigang korespondensi fonem* ing satunggal tembung. Tigang *fonem* saking basa jawi ewah dados *fonem* ing basa Lampung. *Bukti korespondensi* tigang *fonem* ing satunggal tembung menika namung dipunpanggihaken sedasa tembung lingga. Tembung menika saking *glos* „pijat“, „keliru“, „kelabu“, „kelapa“, „sutra“, „beras“, „jendela“, „siapa“, „kuasa“, saha „libur“. Papanipun *korespondensi* menika mawarni-warni, wonten ingkang mapan ing wiwitaning tembung, tengahing tembung, saha pungkasaning tembung.

Tuladha *analisis korespondensi* tigang *fonem* ing satunggal tembung inggih menika *Korespondensi* sapisan saking *glos* „pijat“, ing basa Jawi ngginakaken tembung /pijet/ ingkang dipunlesanaken dados [pijət]. Tembung /pijet/ menika gadhah *korespondensi* kalihan tembung /pejik/ ingkang dipunlesanaken dados [pəjlk] ing basa Lampung. *Korespondensi* sapisan mapan ing *fonem* kaping kalih inggih menika [i] ing tembung [pijət] ewah dados [ə] ing tembung [pəjlk]. Salajengipun *korespondensi* dipunpanggihaken mapan ing

fonem kaping sekawan inggih menika *fonem* [ə] ing tembung [pijət] ewah dados *fonem* [I] ing tembung [pəjlk], *korespondensi* menika kalebet *hukum fonem* *ə. Ewah-ewahan ingkang pungkasan inggih menika ewahing *fonem* [t] ing tembung [pijət] ewah dados *fonem* [k] ing tembung [pəjlk].

Prosentase Keperabatan Basa Jawi saha Basa Lampung

Sedaya tembung lingga ingkang gadhah *korespondensi* menika dipunanalisis miturut *rekontruksi atas-bawah (top-down)* utawi *rekontruksi* saking nginggil ing ngandhap kangge manggihaken tembung-tembung menika *berkerabat* menapa boten. *Rekontruksi* menika ngandharaken tuladhaasalipun *protobahasa-ipun*. Salajengipun cara manggihaken *prosentase keperabatan* saking basa Jawi saha basa Lampung adhedhasar *Kamus Praktis Jawa-Indonesia* kalihan *Kamus Lampung-Indonesiasaged* kanthi ngetang sedaya tembung lingga ingkang gadhah *korespondensi*. Anggenipun ngetang *prosentase keperabatan* basa Jawi saha basa Lampung menika kanthi cara ing ngandhap.

$$\begin{aligned}
 K &= \frac{tk}{n} \times 100\% \\
 &= \frac{52}{70} \times 100\% \\
 &= 74\%
 \end{aligned}$$

Katrangan :

K = prosentasi kekerabatan

tk = tembung ingkang berkorespondensi

n = cacahing kosa kata dasar

Saking 148 tembung korespondensi menika 82 tembung saking bukti kekerabatan satunggal korespondensi fonem ing satunggal tembung, 52 tembung saking bukti kekerabatan kalih korespondensi ing satunggal tembung, saha 10 tembung saking bukti kekerabatan tigang korespondensi fonem ing satunggal tembung.

Korespondensi ingkang cacahipun 148 tembung menika kapanggihaken prosentase 74 % antawisipun basa Jawi saha basa Lampung. Saengga adhedhasar prosentase wonten nginggil menika, katingal bilih kekerabatan basa Jawi saha basa Lampung adhedhasar *Kamus Praktis Jawa-Indonesia* saha *Kamus Lampung-Indonesia* menika kalebet kategori kulawarga basa (*family*).

PANUTUP

Adhedhasar asiling panaliten saha pirembaran kekerabatan basa Jawi saha basa Lampung adhedhasar *Kamus Praktis Jawa-Indonesia* saha *Kamus Lampung-Indonesia* ingkang sampun dipunandharaken wonten bab sekawan saged dipunpendhet dudutanipun ing ngandhap menika.

1. Kekerabatan basa Jawi saha basa Lampung adhedhasar *Kamus Praktis Jawa-Indonesia* saha *Kamus Lampung-Indonesia* menika awujud korespondensi swanten saha teges miturut kosa kata dasar Morris Swadesh. Korespondensi menika dipunperang dados tigang bukti kekerabatan (1) korespondensi satunggal fonem ing satunggal tembung, (2) korespondensi kalih fonem ing satunggal tembung, saha (3) korespondensi tigang fonem ing satunggal tembung.
2. Tembung-tembung ingkang berkorespondensi menika wonten ingkang gayut kaliyan hukum bunyi sistematis saha sporadis. Tembung berkorespondensi ingkang pikantuk hukum bunyi asipat sistematis inggih menika hukum fonem */ə/, hukum diftong */ay/ saha */uy/, hukum Brendes II */r/, saha icaling konsonan antawisipun vokal. Menawi tembung berkorespondensi ingkang pikantuk hukum bunyi asipat sporadis antawisipun apokope,

asimilasi, regresif, afresisi, saha sinkope.

3. *Prosentase kekerabatan* basa Jawi saha basa Lampung adhedhasar *Kamus Praktis Jawa-Indonesia* saha *Kamus Lampung-Indonesia* inggih menika 74% utawi 148 tembung *berkerabat* saking 200 tembung *lingga* adhedhasar *teori* Morris Swadesh. Saking 148 tembung menika kaperang dados tigang jinis *korespondensi* inggih menika 82 tembung jinis *korespondensi* satunggal *fonem* ing satunggal tembung, 56 tembung jinis *korespondensi* kalih *fonem* ing satunggal tembung, saha 10 tembung jinis *korespondensi* tigang *fonem* ing satunggal tembung.

Panaliten *kekerabatan* basa Jawi saha basa Lampung adhedhasar *Kamus Praktis Jawa-Indonesia* kalihan *Kamus Lampung-Indonesia* menika dipunpanggihaken tembung-tembung ingkang mirip saha sami tegesipun. Tembung-tembung *berkorespondensi* menika ingkang dados *bukti kekerabatan* saengga saged kaginakaken para *pendidik* mliginipun *dosen* supados anggenipun nyinau *linguistik* kangge para *calon sarjana* langkung gampil.

Panaliten ingkang ngrembug bab *linguistik historis komparatif* mliginipun *kekerabatan* basa Jawi kalihan basa *pulau* sanes menika taksih sekedhik, tuladhanipun basa Lampung. Awit saking menika

kaajab wonten malih panaliten-panaliten ingkang ngrembug bab *linguistik historis komparatif* antawisipun basa Jawi kalihan basa *pulau* sanes. Panaliten menika ugi namung ngginakaken *kamus* minangka dhasaring panaliten, saengga kaajab saged dipunrembug malih kanthi mbuktikaken adhedhasar masarakat Jawi saha masarakat Lampung.

KAPUSTAKAN

- Bukridkk. 1978. *Sejarah Daerah Lampung*. Jakarta: Proyek Penelitiandan Pencatatan Kebudayaan Daerah Pusat Penelitian Sejarah dan Budaya Departemen Pendidikan dan Kebudayaan.
- Junaiyah, H.M., dkk. 1985. *Kamus Lampung-Indonesia*. Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa Departemen Pendidikan dan Kebudayaan.
- Mahsun. 1995. *Dialektologi Diakronis (Sebuah Pengantar)*. Yogyakarta: Gajah Mada University Press.
- Mardiwarsito, L; Sri Sukesidi; Sri Timur Suratman. 1985. *Kamus Praktis Jawa-Indonesia*. Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa Departemen Pendidikan dan Kebudayaan.

- Mulyana, Slamet. 2006.
Sriwijaya. Yogyakarta:
PT. LKiS Printing
Cemerlang.
- Mulyani, Siti. 2007.
Linguistik Historis Komparatif. Yogyakarta: UNY.
- Sudarno. 1994.
*Perbandingan Bahasa
Nusantara*. Jakarta:
Arikha Mudia Cipta.